אוהב ישראל — יתרו

בשם הרב מקאזינץ

ויבוא אהרן וגו' לאכול לחם וגו' משה לפני האלהים. והקשו חז"ל וכי לפני אלהים אכלו והלא לפני משה אכלו אלא מכאן שהנהנה מסעודה שת"ח מסובין בה כאלו נהנה מזיו השכינה. ושאלתי את פי הרב הק' המנוח מ"מ דק"ק קאזינץ מהו זה שהוקשה כ"כ לחז"ל וכי לפני אלהים אכלו. הלא שויתי ה' לנגדי תמיד וכל תנועותיו ומעשיו של אדם צ"ל כאילו עומד לפני המלך כידוע וא"כ לכך כתיב לאכול לחם כדרכן של צדיקים לפני אלהים והשיב לי עפ"י מה דאי' בגמ' אסור להתפלל אחורי רבו והטעם לזה כי מורא רבך כמורא שמים ובשעה שיש לו מורא רבו א"א להיות עליו מורא שמים הראוי לתפלה מחמת שיש עליו מורא ואימה אחרת וזהו שהי' קשה לחז"ל וכי לפני אלהים אכלו לפני משה אכלו והי' עליהם אז מורא רבן והיאך הי' באפשרי להיות עליהם מורא שמים ומה זאת לפני אלהים. אלא מכאן שכל הנהנה כו' וזהו בעצמו מורא שמים ודא ודא אחת הוא. ודפח"ח:

בחודש השלישי לצאת וגו' מדבר סיני. י"ל בדרך רמז דהנה ידוע דרב יוסף היו קוראין אותו סיני ע"ש שהיה בקי בהלכות והיה כולל כל השמעתות ומימרות כמו שנמסרו לו בסיני ולכן כינו אותו בשם סיני. הרי חזינן דתיבת סינ"י מורה על כללות הכל לפי שבהר זה נכללו כל התורה וכל הדיבורים והנה ידוע דקול הוא ג"כ בחי' כוללת דבקול נכללו כמה בחי'. אש. רוח. ומים. והנה אפי' הדיבור של אלהים אין לשער מה שיוכל לכלול. דאצלו ית' אין חילוק בין קול לדיבור. כי הוא ית' יכול לכלול בדיבורו כל הענינים. כמש"נ בדבר ה' שמים נעשו. בדיבור נעשו שמים שהוא מדה כוללת כנודע. וכמו ששמענו בהר סיני שתים מפי הגבורה. אנכי ולא יהי' לך. ובו נכללו כל המצות שבתורה מה שאין הפה יכול לדבר כו'. אבל בדיבור הגשמי א"א לכלול בו זולת אותו הדיבור אמנם כשהאדם מאמין שכל ההבלים והדיבורים היוצאים מפיו הכל הוא כח וחיות מהבורא ית"ש ורוח ה' דיבר בו. ואז כשמקשר הדיבור בקול. וקול במחשבה בשורש הרוחות וחיות אלהות. אז אע"פ שאין הדיבור יכול לכלול כמה דיבורים אבל מכ"מ הוא כלול מכמה ענינים וכמה שכליים והדיבור מתפוצץ לכמה חלקים כיון שהוא דיבור אלהים וכמו שאנו רואין בתוה"ק כל דיבור של משה שכתוב בתורה הוא כלול מכמה ענינים גדולים ונתפרש לכמה גוונין וכן דברי התנאים והאמוראים כל דיבור ודיבור כלול מכמה ענינים וסובל כמה פירושי' מחמת שהיה דבור' נקשר בשורש החיות ורוחניות הקדושה:

והנה כתיב ירושלים הרים סביב לה. וה' סביב לעמו. דירושלים הוא הכנ"י ששם נכללו כל הדברים והיא מסובבת מן ההרים. ואין הרים אלא האבות. ששורש הקדושה ברוחני בעולם העליון השרשים הללו הם מסבבים הכנ"י וכ"א מישראל צרי' לראות שיהא דבוק בהשורש ויהיה השורש מאיר להענף בלי שום מסך והבדל ובלי שום תערובות רע ח"ו. דהנה באמת צריך האדם לדבק במדותיו הק' ולילך בעקבות אבותינו הק'. ושורש הרוחניות בעולמות העליונים להיות מרכבה לחסד וצריך האדם להיות עושה חסד בעולם. אך העיקר שיהא מחסדים טובים שיאירו החסדים שיהיה השורש טוב ויהיה נקשר בשורש הרוחניות של חסד עליון ולא יהיה בו שום חלק רע ח"ו. כי אע"פ שהחסד הוא טוב מכ"מ כיון שנתערב בו קצת רע ח"ו כמאחז"ל כל שנעשה רחמן על האכזרי כו'. וצ"ל החסד כולו טוב. וזהו שאנו אומרים גומל חסדים טובים. ר"ל מלשון ויגדל הילד ויגמ"ל. שהקב"ה גומל ומפריד החסדים מחלקו הרע. שיהיו רק חסדים טובים. וכמ"כ במדת הגבורה מה שצריך האדם להתנהג במדה זו להתגבר על יצרו ולהכניע כל חלקי הרע ולשעבדו תחת הטוב. ואז כשהאדם מדבק א"ע במדות האלו ובא לידי עבדות אמיתי ומדביק עצמו בשורש האמת. ששם כלול כל הגוונין ואדם צריך לראות שכל המדות שנוהג היינו החסד והגבורה והרחמנות שלו יהא הכל באמת. ויהיה זך וצלול בלי שום תערובות סיג ופסולת ח"ו. רק אמת הפשוט שהוא הכולל של הג' קוי"ן. כי במדת אמת כלול הכל וזהו בחי' שי"ן אשר בו ג' קוי"ן. וזהו בחודש השלישי שהוא בחי' אמ"ת שהוא השי"ן. זהו חודש השלישי התחדשות הכלול משלשה. מחסד וגבורה והתפארות. לכן כשמגיע האדם למדת האמת אז הוא יוצא מכל חלקי הרע. ומכל המצירים אותו. וז"ש לצאת בנ"י ממצרים. ר"ל ממיצ"ר י"ם. שהם מצירים להקדושה. אמנם כשהוא דבוק במדת האמת אז הוא יוצא מכל חלקי הרע ומהמצירים אותו. וכולם נכנעים תחת הטוב והאמת וזש"ה ביום הזה. ר"ל בבהירות ואור של התחדשות השלישי הזה. שהוא עצם הקדושה. באו למדבר סיני. עי"ז יכולים לבוא לבחי' הדיבור של סיני. שהוא כולל כל הדיבורים וכל הענינים. וכמו שהאדם מדבק א"ע במדה הכוללת כמ"כ הדיבור שלו נעשה סיני. וכולל הכל ויכול לפעול בדיבורו כל מיני השפעות טובות להכנ"י כל מיני חסדים טובים וישועות ונחמות לזרע ישראל כיה"ר אמן:

ועפ"ז תבין מ"ש בזוה"ק ע"פ לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם. אר"י אע"ג דכתיב לי הכסף ולי הזהב לא תעשון אתי. ר"ל לא תעשון אותי. א"ר יצחק כתיב גדול אתה. היינו לי הכסף. וגדול שמך בגבורה. היינו לי הזהב וכולהו גוונין לא מתחזיין אלא בישראל. הה"ד ישראל אשר בך אתפאר. דהנה באמת דמדות וספירות הק' אף שהם רמים ונשאים מאוד והם אורות רוחנים נפלאים ונעלמים. אעפ"כ אסור להתפלל להן לבדן ח"ו. כי ח"ו מקצץ בנטיעות ומפריד ח"ו שמחזיק אותן לאלוהות ח"ו. אם לא שמדביק לשורשן האחדות הפשוט א"ס ב"ה השופע לתוכן ומחיה אותן. וכדאי' בתוזה"ק וכד אנת תסתלק מינייהו אשתארן כולהון כגופא בלא נשמתא וחסדים וגבורות מרמזים לגוונין חיוור וסומק שהם בחי' כסף וזהב. וז"ש אע"ג דלי הכסף והזהב שיש לי מדות קדושים הנאצלים ממני. מכ"מ אל תפרידו אותם מהשורש ולא תתכללו אלו המדות כ"א בשורש של ישראל ששם נמזגים המדות וכלול מכל הגוונין והוא מדות התפארות כמש"נ ישראל אשר בך אתפאר. והבן. וכיה"ר שיקוים בנו ברכה זו בב"א:

וישב משה את דברי העם אל ה'. עיין באוה"ח הק' ז"ל שפי' ח"ו לא בדרך תשובה החזיר משה את דברי העם אל הש"י כי הוא ית' א"צ לתשובתו הלא לפניו גלוי כל מחשבות בני האדם. רק משה סיפר דברי ישראל לפני הש"י כדי לחבבן לפני המקום. במה שהשיבו כהוגן והקדימו נעשה לנשמע. עיי"ש:

עי"ל דמשה הסתכל והתבונן בתשובת ישראל שהקדימו נעשה לנשמע. וזהו דבר פלא שאין שום ב"א יכול להשיגו זולת כח אלהות. כדאי' במדרש מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו. דכתיב ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו. מעיקרא עושי והדר לשמוע. והם כוונו למטה ג"כ דברים אלו. והבין משה שאין זה דיבורי עצמם מצד בחירתם הטוב. אלא רוח ה' דיבר בם. והופיע עליהם רוח קדושה מלמעלה ושכינה מדברת מתוך גרונם של כוא"א מישראל. התשובה זו נעשה ונשמע. וזה"ש וישב משה את דברי העם היינו נעשה ונשמע. אל ה' ר"ל שייחסם לה' היינו רוח ה' דיבר בם ולא מצד עצמם. רק מהשי"ת הוא המענה לשון. ודו"ק:

משה ידבר והאלהים יעננו בקול. מכילתא. א"ר אלעזר מנין אתה אומר שאין הקב"ה מדבר עד שמשה אמר דבר. שכבר קבלו עליהם בניך לכך נא' משה ידבר. (כי מהראוי היה לו לומר משה דיבר. מהו ידבר לשון יפעיל שעשה פעולה שידבר אלהים כביכול.) א"ל רע"ק בודאי כן הוא הדבר. אלא מת"ל משה ידבר מלמד שנתן הקב"ה כח וגבורה במשה והיה הקב"ה מסייעו ובקול ובנעימה שהיה שומע משה כן היה משמיע לישראל לכך נאמר והאלהים יעננו בקול עכ"ל המכילתא. והדבר הוא לפלא בעיני כל רואיו. ובפרט דברי רע"ק שאמר כן היא הדבר והודה לדבריו ואח"כ חזר והקשה מת"ל משה ידבר זה אינו מובן כלל:

אמנם י"ל דהנה כתיב ואד יעלה מן הארץ גו' ואדם אין לעבוד את האדמה. והענין הוא כי בתחלת הבריאה היה אז אתערותא מיניה וביה. ואחר הבריאה צריך אתערותא דלתתא. והוא כי עיקר כוונת תכלית הבריאה היה כדי להיטיב לכל הנבראים ולהפיק ורצונם של כאו"א. ועי"ז שנתעורר הרצון מלתתא וחפצים בו עם ה'. נתעורר ג"כ רצון העליון כביכול להשפיע ולהיטיב לעמו ישראל. אמנם דבר שאין בו צורך לעולם. אין ההשפעה בא מאתו ית"ש להעולם כשאין כאן מי שיקבל דבר זה כי לא על מגן גו' רק כשיש הכנת המקבל עי"ז נתעורר רצון הטוב להיטיב. והנה כל תכלית הבריאה היה בשביל התורה כמאחז"ל בראשית בשביל התורה שנק' ראשית כו'. אך מחמת שלא היה דור כזה אשר יהיה להם הכנה ורצון לקבל את התורה כמו דור המדבר לכן לא נתן את התורה לדורות הקודמים. עד שבאו דור המדבר שהיו להם הכנה טובה והרצון גמור לקבל את התורה. ואמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע. אז ע"י הרצון ואתערותא שלהם נעשה אתערותא דלעילא ונתן הש"י להם התורה ומעתה נבין דברי המכילתא. אר"א מנין שנאין הקב"ה מדבר עד שא"ל משה דבר כי כבר קבלו עליהם בניך. היינו כנ"ל שאחר שהיה להם הכנה ורצון טוב לקבל התורה ועי"ז גרמו שנעשה רצון מלעילא לדבר ויתן להם את התורה לכך נא' משה ידבר ר"ל משרע"ה עשה פעולה זו שהקב"ה כביכול ידבר. ע"י שהודיעו כי כבר היה להם אתערותא דלתתא. והכנה ורצון לדבר ההוא. וא"ל רע"ק בודאי כן הוא הדבר. פי' הדבר הזה כן הוא האמת ויציב שלא היה באפשרי ליתן להם את התורה עד שהיה להם לישראל רצון ואתערותא דלתתא וכנ"ל. וזה הדבר מוכרע ומוכרח וידוע. ומכיון שזה הדבר גלוי ומפורסם א"כ עדיין הקושיא במקומה עומדת ומת"ל משה ידבר. דלדרשא דר"א קרא ל"ל הלא כבר מוכרע ומפורסם זה הדבר. (בפרט מקרא הנ"ל ואדם אין לעבוד את האדמה) ולזה קאמר רע"ק דרשא אחרינא. מלמד שנתן הקב"ה כח למשה כו' והבן:

וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק גו'. כי ראיי' רומז למדריגה גבוה. והאות שראשי ישראל נק' עיני העדה וזהו וירא העם בהסתכלותם והביטו איך שהמצות הם גדולים וחזקים ומי יוכל לעמוד בהם וינועו לבבם ויעמדו מרחוק פי' נתנו עצה ותחבולה להעמיד הד"ת והמצות ע"י סייגים והרחקות שעשו רז"ל כגון שניות לעריות וזו ויעמדו. עשו העמדה למצות. ע"י מרחוק פי' ע"י ההרחקות והסייגים שגדרו רז"ל:

אנכי ה' אלהיך. במדרש זש"ה אני עשיתי ואני אשא גו' אני עשיתי את האדם ואני אשא ויקח את האדם ויניחהו בג"ע ד"א אני עשיתי את ישראל כמשה"כ הוא עשך גו' ואני אשא ואשא אתכם על כנפי נשרים אני אסבול כשחטאו בעגל. ואני אמלט כמה שנא' ויאמר ה' סלחתי כדברך עכ"ל המדרש:

הנה להבין דברי המדרש. י"ל דהנה כתיב מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי גו' וכן כתיב אליך ה' נפשי אשא והענין הוא שצריך האדם לישא את נפשו ולהעלותו למקורו ושורשו בפרט הבעל תשובה שהיה מקדם נפשו בשאול תחתית ר"ל וצריך להוציאה משם ולהעלותה ממדריגה למדריגה עד הש"י. ואמנם הגם שיכול להיות להאדם נשיאות נפשו לה' בפעם א' עד מדריגה העליונה ע"י החרטה והתשובה שבלב באמת. עכ"ז א"א להתקיים כך לעולם. והוא נופל ממדריגה זו מחמת שעדיין לא עשה תשובה גמורה. ועדיין אינו נקי מהעבירות שבידו מקודם. ולזאת אע"פ שעולה בפעם א'. ונושא נפשו לה'. מכ"מ לא יקום שם כי יפול ממדריגה זו כנ"ל. וזש"ה מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו. ר"ל שאינו שואל על העלי' לבד כי זה הוא בנקל כנ"ל. אך עיקר שאלתו הוא על התקומה שלא יפול ממדריגתו לעולם רק כיתד תקוע במקום נאמן בלי מוט. ועל זה תשובתו בצדו נקי כפים כנ"ל שעשה תשובה כראוי וכבר הוא נקי מכל הרעות שעשה כי זיכך נפשו מכל וכל ובר לבב ר"ל שלבו ברור ומנוקה מכל סיג רע. אשר לא נשא לשוא נפשו ר"ל שאין נשיאת נפשו להש"י לדברי שוא והבלי העוה"ז בלתי לה' לבדו ולא נשבע למרמה ע"ד כי לך תכרע כו' תשבע כל לשון היינו שמשביעין הנשמה קודם צאתה להעה"ז. ישא ברכה מאת ה' כו'. דהנה כל אדם אשר עיני שכל לו הוא מבין מדעתו שאינו מגיע לו שום שכר מאתו ית' כי הוא נער וריק מכל טוב ואין בידו שום תורה ומצות דמגני עליו רק כל הטוב ההיא אשר היטיב השי"ת עמו הוא בדרך צדקה וחסד וכאשר נותן ע"ז שבח והודאה להש"י שגמלו רב טוב ברוב רחמיו וחסדיו אז הוא גורם גודל התענוג והשפעות טובות מהשי"ת על זרע ישראל ג"כ בדרך צדקה וחסד ע"ד בין כך ובין כך קרוים לך בנים. וזהו פי' הפ' ישא ברכה מאת ה'. היינו שנושא הברכה מאת ה' והטוב והחסד שבא עליו הוא מעלה אותם הכל לה' באומרו מתת הוא ה' בדרך צדקה וחסד שהטיב עמדי ולא כגמול ידי וכפעלי ישלם לי כי איני כדאי להגמול זה והטוב אז עי"ז ממשיך צדקה וחסד מאלהי ישעו ע"כ ישראל ורחמים גדולים וחסדים טובים:

אמנם כן. כל נפש ישראלי בעוד שיש לה מצירים ומעיקים והוא מונח בשפלות העוה"ז ר"ל אז א"א לה מצד עצמה להשתוקק ולכסוף לעלות למקור מחצבתה ושורשה ולזה צריך לה סיוע מאת השי"ת היינו שהשי"ת שולח לה הארה מזיו כבודו ית' להנפש הישראלי וכשמגיע הארה זו אל האדם מתחיל הנפש להשתוקק ולכסוף לשרשו והוא ע"ד שמבואר אצלינו ע"פ רבבה כצמח השדה נתתיך עיי"ש ותבין. אמנם מחסדי השי"ת הוא שלא לגלות מזיו כבודו ית' לכל איש ישראלי כי אם לפי כחו שיוכל לסבול. וכפי מדרגתו שהוא אז כי היא בלתי אפשרי להכיל זיו כבודו ית' כי הי' בטל במציאות. וכן בבריאת העולמות הי' בדרך זה וכמ"ש מי שקל בפלס הרים גו' כשעלה ברצונו ית' לברוא את העולמות אז הי' כביכול מזעיר גרמי' לפי ערך כח כל עולם ועולם ע"י צמצומים רבים כנודע. וכן כשהקב"ה מגלה זיו כבודו להאדם הוא ג"כ בדרך זה שכאשר האדם עומד במדריגה התחתונה מאוד. אז גילוי זיו כבודו ית' ג"כ מעט. וכשהולך למדריגה יותר גדולה אז נתגלה אליו יותר זיו כבודו ית'. והתשוקה של אדם הוא אז ג"כ יותר גדולה. וכן ממדרגה למדריגה עד שיוכל לבוא למדרגה גדולה מאוד. כביכול לבחי' אצילות דאצילות ומשם עוד למדריגה יותר גדולה עד שהוא מתקרב כביכול אל עצמותו ית'. וזה הכל מחסדי השי"ת וית'. וזהו שאמר הכתוב אנכי ה' אלהיך בלשון יחיד ולא אלהיכם. היינו כי לכאו"א הי' אומר לפי כחו ומדרגתו שיוכל לסבול. והבן:

ולפ"ז כל המצות והתורה ותשוב' שהאדם עושה הכל הוא מאתו ית' וית' כי מבלעדי הסיוע והעזר של השי"ת במה שמגלה להאדם זיו כבודו ית' אז לא הי' באפשרי לישא את נפשו לה' וא"כ באמת שהכל הוא מצד צדקה וחסד של הש"י וכן הי' במצרים שהיו ישראל בין המצירים ומעיקים והי' נפשם בשפל התחתית. רק מחמת גילוי אלהותו ית' במצרים. כמ"ש. ועברתי באמ"ץ אני ולא מלאך. עי"ז באו ישראל בפעם א' למדריגה היותר גדולה. רק אח"כ נפלו לבחי' קטנות מחמת שלא היו עדיין לגמרי מזוככים ומטוהרים בבחי' נקי כפים ובר לבב וכנ"ל. עד אשר נתגלה עליהם זיו כבודו ית' מעט מעט ממדריגה למדריגה עד אשר בעת מתן תוה"ק נזדככו ופסקה זוהמתן לגמרי ובאו לבחי' גדלות דגדלות:

וזהו כוונת המדרש. אני עשיתי את ישראל לשון תיקון ואני אשא כמש"ה ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי. ר"ל הנשיאות שנתנשאו בנ"י כפעם בפעם ממדריגה למדריגה הכל הוא מאתי ע"י הסיוע והעזר שלי. אשר גליתי אליהם זיו כבודי מבחי' לבחי' עד אשר ואביא אתכם אלי. אלי דייקא היינו עד אשר הביאותים למדריגה רום המעלות בחי' גדלות שבגדלות והכל הוא מאתי ע"י הסיוע שלי ולכך ואני אסבול בעגל. כי בחטאם במה יתרצו בתשובה והיא ג"כ על ידי סיוע שלי. לזה קאמר דאעפ"כ אני אסבול ואמלט כמשה"כ ויאמר ה' סלחתי כדבריך והבן היטב כ"ז:

איתא בזוה"ק. דביוד הדברות גבי לא תגנוב וכן גבי אינך פסקא בגווייהו להורות דמותר לגנוב דעתו של רבו כדי ללמוד ממנו. דהנה באמת יש שני אנשים שמעשיהן שוים. וכמו שאי' בגמ' שנים שאכלו פסח א' זה אכלו לשם פסח. וזה אכלו לשם אכילה גסה. ע"ז נאמר צדיקים ילכו בם. וע"ז נאמר ופושעים יכשלו בם א"כ המעשה של שניהם שוים כמו אכילת הפסח שזה אוכל וזה אוכל. אך הנפקותא היא ביניהם הכוונה בלב והטעם אשר יפסיק ויפריד בין אכילתו של זה לאכילתו של זה שזה יש לו טעם וכוונה אחרת מהשני. זה נותן טעם לפגם ח"ו. וזה נותן טעם לשבח לשם שמים ולא המעשה היא העיקר אלא הכל הולך אחר כוונת הלב והבן: